

OROSZI ZSUZSANNA

Stafíring

1949 augusztusa

Erős napfényben, gyilkos hőségben megy át az udvaron. A homok minden lépésnél süti a talpát. Jólesik ez most: a vad, éles, durva érzés elnyomja tompa főfájását. Hátramarad az a kínzó, állandósult fájdalom, ami gyerekkora óta gyötri, kábaságban, kedvtelenségben tartja. Hiába minden. A gőzölés, a vizes kendő. Kihalt belőle már az öröm, s megszűnik lassan körülötte is, minden szokottá, megszokhatatlanná válik.

Egyszer már elhitte, hogy elmúlik tőle: a haja besűrűsödött, az arca kisimult, a szeme megfényesedett, csak úgy vakított. Kezdték szépnek találni a vénasszonyok, elégedetten hümmögtek a vénemberek, ha útjukba vetődött, a lányok – még a barátnéi is – irigykedtek rá. S a legények? A taknyosok! Szentelen szavakat dobtak felé.

Ügyet sem vetett rájuk, élvezte a könnyebbséget, a szabadulást, hogy tiszta a feje: a virágillat nem kelt benne émelygést, a pletykás fecskék csettegetése, a kutya rajongó igyekezete türelmetlen haragot. Ekkor fedezte fel maga körül az életet: az egészséges tulipánfejek hívasát, a diófa árnyjátékát, a szőlő ízét, a falással megrontott makulátlan fürt kocsányra vetkőzését s édesanyja érdes kezét, megsimított arcán.

Ettől jókedvű lett, magot vetett belé a jóság.

Tudott már szeretni. Azon a tavaszon szegődött mellé József, az asztalos, olyan természetességgel, mintha mindég odatartozott volna. Hozta magával a vidámságot, a senkit nem félt örömet, a biztost, amit ő, az apátlan árva sohse tapasztalt még.

Úgy nézte ezt a szöke, örökké ragyogó arcú embert, mint egy régesrégi, elfelejtett, rejtegetett titok őrzőjét.

A tornácon, a hűvösön utoléri a kín. A homlokához kap, gyömöszöli, majd a falnak veti fejét, préselni, kitépni akarná azt, velővel együtt. Ez szorítja el benne a létezést, a sarjadást, átörli lassan minden sejtjét pusztulásra adva. A lócára ül, szemét lecsukja, s hagyja: hatalmasodjék el az üresség, zsibbadtság. Valaki vastag hangon danol. Ez a Sinka, a János. Ríni szeretne a csendért, az egyedüllétért. Itthonról mindenki elment. A gyerek a nagyszüleiével átment a búcsúba, nyájaskodó néniék vizslató tekintete alatt bámészkodni, sóvárgással megszolgál-

ni egy kis törökmézet. Jobb neki elhinni a mosolyokat, kukoricáért hintára ülni, újra és újra; csodát látni, mézesbábót enni, ha eszébe jut valakinek, hogy nyújtson néki.

A gondolatra könny pereg végig az arcán, nyomról nyomra, árokról árokra, s elapad keményülő vonásain.

A forróságban a szőlő lombja, a trombita alakú fehér-rózsaszín virágok mozdulatlanra meredve próbálják őrizni formájukat, de egyszerre átomlik a portán a tehetetlen ernyedtség. Az idő megnyúlt, s mindent magába ránt.

Érzi, arra ítéltetett, hogy itt üljön, várakozzon reményvesztetten az idők végeztéig a világ csúfjára, gúnyára, lélektipró lökődésére. Azok a szánakozó, megkönnyebbült ábrázatok, ostoba, semmitérő mondatok: „Minek mán azt emlegetni...”, „A télre tavasz jön”, „Ez már csak így van”! Pátyolgatják, hogy el ne hagyja magát, mert akkor vége...

Az összes a maga kínját feledné, ha sikerülne nékik, így csak tőle tudakozódják, mi lesz most véle, hogyan próbál életet teremteni, jövőt mutatni önnönmagának, növekvő fiának.

Honnan tudhatná azt? Házuk nem épült még, nem volt hova, miből, még ha tervezték is: műhellyel, sok szobával, nyárikonyhával, galambdúccal, ólakkal, virágoskerttel és rengeteg kacagással. Kicsike földjén, a kukoricának, a zöldségnek valóén, apai örökségén, más – még ha rokon is – kapálja a sort. S ő itt rekedt az anyósáéknál, aki néki anyja sohase tud lenni, ahol nincs egy kis saját zug, saját élés a tán örökre megcsönkult családnak, s ahonnan lassan menni kell, mert az ajnározott, megmaradt kisebbik fiú nősülőkörben van. Hogy vizslatja már őt is, alig bújhat bámulása elől.

Mire tervezzen ő? Éljen, ahogyan az anyját látta? Huszonevesen már görnyedten, hanyagolt viseletben, a megszólástól rettenve, mindig a dologba feledkezve, öccse szüleitől ráhagyott házában? Csak mert a férjére, a falu legmódosabb gazdájának fiára nem ügyelt eléggé az orvos, s ő maradt mindenből kitudva, özvegyen, egy apró, anyja után kapkodó fiókéval és egy bármelyik percben világra jöhető magzattal nehezülten? Élhetett aztán megtúrten, magának, gyerekeinek sose gyarapítva, öregasszonyos nyájaskodással, jószívét a túlzott hálának odahajítva, fölkinálva. Ezt vágyja ő? Dalait, zokogását a kút nyelje el, arcát a kendő?

Hisz egy idő óta a sorsát se úgy tudja. Pedig tudakolta elégszer. Jöttek csöstül a jósasszonyok, a fekete keselyűk, szagolva a bűzt, a pusztulás bűzét, hogy söpörjék ki a környékről a maradék reményt is. Mondták a jelent,

A 25–32-ik oldalakon található összeállításban
a Magyar Írószövetség Íróiskolájának 2010-ben végzett hallgatói mutatkoznak be.

a fércelt jövőt, s mind, ki hallotta, megkeseredett nyálal a szájában gondolkozhatott magáról. Nem értettek mindent, csak azt, keserves lesz. A messi elhunytak: a megfagytak, az éhenveszttek, az aknával széjjelszakítottak, az agyonverték lelkei kucorognak valahol, ismeretlen vidéken, nem találják az utat az Úristenhez. S itthon is ezért nyílnak sűrűn a temetőgödrök, hogy legyen, ki az elveszettet megkeresse, az elhasadt lélekruhát összeöltse, s a félelmet, az istenkáromlást a pokolra űzze, lökje oda annak, akié. Mert azok, túlnan, másét kutatják, más szavára dúlták, aközben ezt itt birtokba vette, és már üli torát pazar lakomával az ördög.

Az aztán kívánja az áldozatot! Minden lélektörés, mellszorítás, jajgatás telhetetlen bendőjének étvágyingerlője. A szavára gerendákra hurkolódnak a kötelek, nyikorognak megreccsent ágak, hegyükben szétfreccsent gyermekmaradékok, mert az utódokat sem lehet óvni, csak teljesíteni a romlásnak, s teljesíteni az Istennek is, ha még lehet.

Ezt duruzsolták a satrafák, s vitték cserébe az asszonyok kelengyéjének legszebb darabjait, s tojást, tyúkot, friss kenyeret.

A pap attól fogva érthetetlen ígét motyog foldott palástja alól, s emelgetheti az ostyát olyan magasra, amennyire csak bírja.

Manci fiát az áram vágta agyon, Erzsie, a Ferkó a tehenüket hajtotta ki a legelőre, mikor aknára lépett, s a véres cafatokat a bokrokról, a fák bogáról is szedegette az édesanyja. Hány pergő tábori lap kérlelte a maradókat: A gyerekre vigyázz! Oltalmazd a fiamat! Ügyelj a gyermekekre! Mert olyan az, mint valami talizmán! Az Isten is másként számol azzal, kinek még dóga van, nevetlen kicsinyei vannak. Bizony sokukat, a fiatal nőket a hátukra kötözött porontya mentett meg a front érkeztek az asszonyra éhes, rabolt bortól részeg oroszról. Miklóskát, a totyogót pusztították, lovattatták, süvegucukorral kínálták, hozzá, az anyjához csak akkor kéretözött, ha már nem állhatta a tetvek marásait. Ilyenkor magához húzhatta, fejét kutatta, bogarazta és ölelte, magára erősítette, hogy szorongását enyhítse vele, mert elüzni azt a szorítást azóta se lehetett.

Látta, láthatta a többen is a csöndesülést. Mind lábujjhegyen járt, neszelni alig mert, szitkozódás sem hallatszott, mintha egy nagyhatalmú, gonosz úr idegeit kímélnék, mert ha az kifogást talál, s megharagszik, kiirtják az egész falut. Az egész falut...

A nap mozdul, fény öblít át minden szegletet. A nóta elhalkul, dűnnyögve szól még a kék ibolyáról.

Jönnek-e még haza férfiak? Aki jött betegen, törten, ahogy a bátyja is, még fölépített egy otthont, de az őszi köd az ő alakját mindörökre elfedte. Micut, a barátot,

asszonya az ágyból föltámogatni se bírja, csak fekszik, remeg keze-lába, s nem szól, hiába kérdezik. Mégis tudhatni, hogy vannak, s lassan rendeződik körülöttük, vagy hiányukban az élet.

De aki csak ment, aki csak kívülről pattintotta a kiskaput indulattal, mert a nők nem egyezhettek, férhetek a lelkek ütközetéből, bántások, fájdtások feszületéből, az a férfi úgy távolodott el a szabadságos vonattal a hószakadásban, hogy nem kívánta az állomásig a szerelmes kíséretet.

Bemegy a házba, a falról leveszi a fényképet. Félőten átsimítja, ne sérüljön az a mosoly, az a tekintet az üveg alatt. Hosszan nézi ezt az arcot, ezt a szöke, örökké ragyogó arcú embert, a régesrég elfelejtett, rejtegetett titok őrzőjét.

A fiókból kiveszi a keszkenőbe csavart pohár cserepeit, háromfele pattant, ahogy a pocról '43 januárjában leesett. Kibontja. Üzenetnek hitte, hiszi ma is, ez köti, fojtogatja azóta is. Rátelepszik a büntudat. Zavart matatással elővesz szappant, törülőkendőt, fésűt, s a képre halmozza.

Leveszi kendőjét, sötét kendőjét, kibontja haját, gyér, csutka haját... fésüli szálát, buktatja a fésű fogán. Tépi gubancát, simítja újra és újra, mint az a valaki, az a fához erősödött kéz tapintaná tövénel, mártózna tenyérrel, pergetné ujjá közt, folya le róla, még s még.

A fésű mozdul, vigasztal, a haj, az a gyér, csutka haj minden lendület alatt sűrűbb, hosszabb, belekap a szél is, lepi el a testét a fekete zuhatag. Mosdani kell, fényesedni, keményített patyolatkötenyt kötni!

Indul a vízért, lötytyinti lavórba, s benn a konyhán vetkezni kezd.

Fogja össze a haját, új fátylát, s fonja, fonja hosszan. Beleszővi, -köti sajjását, barnuló virágát, mint egykor lányként a piros szalagot, rakja koszorúba homloka körül.

Reszket, szűköl, verejtékeznek a teste.

Meríti tenyerét, csobog le ujjá közt a víz. Áztatja arcát, égő, vágó szemét, rég nevető ajkát, s még. Öblíti nyakát, nemes, dacos nyakát, gömbölyű vállát, kemény párna mellét, zubog le hátán, ahogy az olvadással fölriasztott patak, s csurog le a lábíg. Nyúl a szappanért, a szagos szappanért, férj-szerelme zálogáért, lögyköli kishasát, esthajnal ragyogtatta ölét, és súrol, lúgoz, olyan akarattal, ahogy a mindenségéből kiveszni remélő. A lecsorduló lé szennyezi a zománcos edényt. Dörzsöl a törölő, a stafirungból kiemelt pávás vászontörölköző, úgy, hogy a megtartó Isten a névbetűk keresztzemein nem süthet át.

Fehéreműt, harisnyát húz, rá a ruhát, a csipkegallér-ruhát, bújtatja gombját. Illeszti a fekete, templomjáró cipőt, rántja, köti a fűzöt. Kinéz az ajtón, a szilvafa árnyéka nyújtózik a padlás felé, a sütésre váró kenyértészta nyugszik a teknőben.